

## ROMOLÓG ASSZONYMONOLÓG – BOHÉMIÁBÓL

Nemzedékemnek, az ötvenes évek boldogtalan-boldog szülőiteinek Csehszlovákia és különösen Prága szépséges városa adta az első külföldelményt. És az első történelmi szégyenérzetet is, amikor 1968 augusztusában – számomra épp egy balatonfenyvesi házikó teraszán – égető valósággá vált csatlósi létünk szégyenteljes volta. A cseh (szlovák), de valójában bizony nagyon is „bohémiai” filmeket ettől kezdve még rendületlenebbül szeretttük. Anyáink pedig már a hatvanas évek elején kísérták a szemüket a későbbi Charta 77-et aláíró és ausztriai emigrációba kényszerülő Pável Kohout Ilyen nagy szerelem című darabján, amelyet a fővárosiak mellett a vidéki magyar színházak is bemutattak.

Most, 2011 karácsonya előtt pedig Kohout ugyancsak íróvá érett, 1957-es születésű leánygyermeké rázza meg a magyar olvasók értelmét és szívét A kakas éve című, több mint ötvenezres példányszámig felfutó, egyre több nyelvre lefordított regényével. Boučková egyébként nem a híres apa árnyékában kivirágzott írópalánta, szülei régen elváltak, apjához való viszonya még a feszültnél is csekélyebb, ez a regényben csak szomorkás-ironikus epizódokban jelenik meg.

Ami viszont a maga teljességében, az a sok helyütt mindmáig tabunak számító roma-nem roma kapcsolatok bonyolult rendszere, hiteles ábrázolása. Amire a nagyon kemény és nagyon merész cseh író nő vállalkozik, az éppen a „jól szituált, fehér amerikai család örökbe fogad egy kallódó néger gyereket” – e közismert és hiteltelen hollywoodi filmséma szöges ellentéte. Itt nincsenek folytonos egymás fülébe suttogott „szeretlekezések”, nincs édeskés filmvégi „hug”, azaz ölelgetés, van viszont kőkemény valóság.

Egy, a meddőséggel sokáig küszködő, a szocialista értelmiségi lét összes pokolbugyrát (a takarítónői pályától fölfelé) megjárt tollforgató asszony, s párja, a mérnök, akik örökbe fogadnak egy roma testvérpárt. Másfél évtizeden keresztül a tőlük telhető legnagyobb szeretettel, figyelemmel nevelgetik őket, még váratlan égi ajándékként világra jött édes gyermeküket, a jól tanuló, szelíd és alkalmazkodó Matejt is háttérbe szorítva a két fogadott báty, a nem is kicsit „problémás” Patrik és Lukáš kedvéért. Az eredmény csaknem tragikus: Patrik már a bíróságot megjárt, „profi” bűnöző, míg öccse, a tizenhét éves Lukáš „csak” állandóan pénzt lopkodó „háziszarka”, kezdő kábítószeres, s – bele sem gondolva tette következményeibe – egy ugyancsak tizenéves gyereklány gyermekének apja.

A helyzet súlyosságát fokozza, hogy a női főszereplő és férje nem Prágában, hanem egy főváros közeli falucskában él, ahol a fiúk rémtettei csak nehezítik a család befogadásának amúgy sem könnyű folyamatát. A fogadott fiúkkal folytatott (de az irántuk érzett szeretetet soha meg nem tagadó!) küzdelem mellett a főszereplő – Boučková nyilvánvaló alteregója – nem kevésbé keserű és keserves, jellegzetesen kelet-európai utóvédharcokba keveredik azért, hogy önálló alkotóként, filmrendezőként és íróként is elfogadják. Ez a regény második rétege. A harmadik mindazon – főként pszichoszomatikus eredetű – betegségek sora, amelyekkel az író teste válaszol élete többfrontos küzdelmeire. Közülük a talán legfájdalmasabb a sokak-sokunk számára ismerős, kínzó, ülőidegzsába/porckorongsérvszerű fájdalom, amely valójában a feszült idegrendszer parancsára megfeszülő izmok kegyetlen játéka. De megjelenik a regényben a vívódások negyedik szintje is: az író nő küzdelme alapján véve szerető, de megrögzötten kerékpár- és e-mailmániás férje figyelmeért. Akinek szórakozott oldalán eléri egy majdnem szerelem is. Egyszóval: Boučková könyve ízig-vérig „női regény”, de nem a szó amerikai, nyugat-európai értelmében. Hanem a jellegzetesen feminin témákat végtelenül gazdag kelet-európai tapasztalatokkal, a legendás cseh tragikomikum egyéni vonásaival gazdagítva.

Éppen a regény megjelenésének napjaiban nyílt meg Debrecenben a pillanatnyilag 16 tehetséges roma fiatal (egyetemistákat-főiskolásokat) befogadó Wáli István Református Cigány Szakkollégium. Ha van könyv, amelynek ott kötelező, de legalábbis ajánlott olvasmányként kellene szerepelnie, az feltétlenül A kakas éve. Már csak azért is, mert V. Detre Zsuzsa gördülékény, érzékletes magyar szövege nem műfordításként hat, hanem eredeti műként. Általában mérgesen és kételkedve szoktam olvasni a könnyű olvasmányok „nem lehet letenni” minősítését, mert az esetek zömében ez a megvételre unszoló mondat bizony messze jár az igazságtól. Boučková szerzői

hitvallása szerint: „Azt szeretném... Hogy üsse szíven őket a történet. Hogy higgyék el. Hogy háborogjanak rajta. Hogy utasítsák el vagy fogadják el, hogy éljék bele magukat, hogy ne akarják letenni a könyvet.” Neki sikerült megteremtenie azt az erőteret szövege és olvasói között, amely csak a regényirodalom legnagyobbjainak volt megszolgált-megszenvedett tulajdona. Az ő könyvét valóban nem lehet letenni; jómagam is egy szuszra olvastam végig. Elismerés illeti a Cartaphilus Kiadót azért, hogy felfigyelt a „kakas” (Kohout) lányának maradandó értékű írására, s számos cseh klasszikus – például Bohumil Hrabal és a Boučková által is elismeréssel említett Josef Škvorecký – mellett közkinccsé tette a magyar olvasók számára.

Befejezésül idézzünk néhány mondatot a szerző nekünk, hozzánk szóló előszavából. Ismerős dolgokról ír itt, irodalombarátok és tollforgatók számára egyaránt jellegzetesen kelet-európai élmény az egy-egy jelentős mű elfogadottságától független vitahullámokról és az irodalmi díjat még véletlenül sem termő ítészi közönyről: „A kakas éve megjelent, és nem is fájt. (Nekem ugyanis elég magas a fájdalomküszöböm; edzésben vagyok.) A kritika dicsérte a könyvet, de irodalmi díjat nem adott. (Nagyon rosszul esett, de a tréning csodákat tesz.) A viták – nemcsak az interneten – szenvedélyesek és durvák voltak. (A tréning itt is kifizetődött.) Az eredeti, kétezres példányszám több mint ötvenezerre nőtt! A regény bestseller lett. Életem legnehezebb próbatételéből, amelyet soha nem akartam volna átélni, nemhogy megírni, megszületett legsikeresebb művem.” Ehhez a sikerhez, mi több, immár a világsikerhez a magyar kiadás méltó módon járult hozzá.

*(Tereza Boučková: A kakas éve, Bp. 2011, Cartephilus kiadó)*